Tremtinys

LIETUVOS POLITINIŲ KALINIŲ IR TREMTINIŲ SĄJUNGOS SAVAITRAŠTIS

www. lpkts.lt

Trisdešimt pirmieji leidybos metai. Eina nuo 1988 m. spalio 28 d. 2019 m. rugpjūčio 16 d. Nr. 30 (1340)

Pagerbtas Tauro apygardos įkūrėjo kunigo Antano Yliaus atminimas

Balandžio 21 dieną sukako 110 metų, kai gimė Tauro apygardos įkūrėjas, Sibiro tremtinys, kunigas Antanas Ylius. Norint įamžinti šį nusipelniusį Lietuvos laisvės kovotoją ir iškilios asmenybės dvasininką, jau kovo mėnesį Lietuvos kariuomenės Kauno Įgulos kapelionas mjr. Tomas Karklys ir LŠS V. Putvinskio-Pūtvio klubo prezidentas Stasys Ignatavičius susitiko su Lesčių Dievo Apvaizdos bažnyčios (šioje bažnyčioje kunigas A. Ylius dirbo grįžęs po tremties 1956–1961 metais ir jo rūpesčiu buvo lentomis apkaltos bažnyčios sienos, uždengtas naujas stogas, viduje pastatyti nauji suolai, suremontuota varpinė) klebonu Gintautu Jankausku ir svarstė, kaip įamžinti ir pagerbti kunigą A. Ylių.

Kunigas G. Jankauskas pasiūlė įamžinimą organizuoti per Šv. Ignaco Lojolos atlaidus (liepos 28 dieną) Dievo Apvaizdos bažnyčioje, įjungiant į parapijos šventę Lesčių vietovardžio paminėjimo (kryžiuočių analuose 1384 metų rugpjūčio 14 dieną pirmą kartą paminėtas Lesten vietovardis) 635-ąsias metines, Dievo Apvaizdos bažnyčios pastatymo (1789 metais bažnyčią pastatė vietos dvaro savininkai Jonas ir Kotryna Remeriai) 230-ąsias metines ir kunigo A. Yliaus mamos Marijos Magdalenos mirties (mirė 1959 metais ir palaidota prie bažnyčios esančiose kapinaitėse) 60-ąsias metines. Šiam pasiūlymui buvo pritarta ir nuspręsta sudaryti organizacinį komitetą, į kurį, be šiame pasitarime dalyvavusiųjų, įtraukti Raseinių rajono merą, Vytauto Didžiojo šaulių 2-os rinktinės 209 kuopos (Ariogalos) vadą Andrių Bautronį, Vytauto Didžiojo šaulių 2-os rinktinės vadą ats. kpt. Vytautą Žymančių, Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjungos valdybos pirmininkę Rasą Duobaitę-Bumbulienę ir bažnyčios parapijos komiteto aktyvistus Viktoriją, Joną, Eglę ir Neringą Švedus.

(keliama į 8 psl.)

Telšiškių mintys po sąskrydžio „Su Lietuva širdy“

Į tradicinį Lietuvos tremtinių, politinių kalinių ir Laisvės kovų dalyvių sąskrydį „Su Lietuva širdy“ vyko ir telšiškių delegacija: Telšių rajono savivaldybės kultūros centro politinių kalinių ir tremtinių choras „Tremties aidai“ (vadovė Milda Ulkštinaitė), LPKTS Telšių filialo nariai (pirmininkė Regina Chmieliauskienė) bei Lietuvos istorijai neabejingi telšiškiai su Telšių Žemaitės gimnazijos istorijos mokytoja Vilija Vaičiuliene.

Kartu su visais dalyvavome šv. Mišiose. Arkivyskupas emeritas Sigitas Tamkevičius, sakydamas homiliją, kreipėsi į susirinkusiuosius, kad būtent šiandien susirinkome pabūti drauge, atgaivinti atmintį ir padėkoti Dievui, kad jis lydėjo tais ilgais ir sunkiais kryžiaus keliais nesvetingame Sibire. Vykusios tremtys paženklino tautiečių gyvenimą kryžiaus ženklu. Juk tremtiniai niekam ir niekuo nebuvo nusikaltę; jų vienintelė kaltė: mylėjo tėvų žemę, augino gausias šeimas, tikėjo Dievą ir nesidžiaugė vykdoma prievarta. Pateikė Evangelijos pasakojimą, kaip Petras mokė Jėzų, kad jis neturi kalbėti apie savo kryžių ir mirtį. Atkreipė dėmesį, kad bet kuris išsivadavimas iš laikinos priespaudos visai nereiškia, kad po to neateis kita, gal dar didesnė priespauda. Jeigu anuomet, pokario metais, Lietuvos žmonės bijojo okupacinės valdžios represinių struktūrų, tai šiandien matome, kad skriaudų gali padaryti laisvos Lietuvos pareigūnai, kai jiems pradeda rūpėti ne bendras gėris, bet asmeniniai interesai. Jūs, buvę tremtiniai ir politiniai kaliniai, buvote tie žmonės, kurie okupacijos metais paėmėte savo kryžių ir jį nešėte tiek, kiek Apvaizdos buvo lemta. Jūs turėjote drąsos nenusilenkti Tėvynę niokojančiam okupantui.

Sąskrydžio atidarymą vainikavo ir didžiausio dėmesio sulaukė atvykęs LR Prezidentas Gitanas Nausėda su žmona Diana. Šalies vadovas sveikinimo kalboje išreiškė nuoširdžią pagarbą organizacijai, daugelį metų puoselėjančiai tautinę kultūrą ir besirūpinančiai jaunosios kartos patriotiniu bei pilietiniu ugdymu, dėkojo Lietuvos politiniams kaliniams, tremtiniams ir Laisvės kovų dalyviams už ne kartą demonstruotą tvirtybę.

Asmeninė patirtis sąskrydyje

Sąskrydis paliko didžiulį įspūdį, nes pats dalyvavau pirmą kartą. Galbūt mano išgyvenimus ir jaučiamą atmosferą stiprino žinojimas, kad šiemet sukako 70 metų nuo 1949 metų kovo 25 dieną okupantų vykdytų masinių trėmimų, pavadintų skambiu „Priboj“ („Bangų mūša“) pavadinimu. Tą naktį nukentėjo ir mano seneliai, praleidę savo gyvenimo dešimtmetį tolimajame Krasnojarsko krašte. Simboliška ir jautru, todėl būdamas greta tremties skonį ne savo noru ragavusių senolių, ešelono sesių ir brolių, jutau, kaip tobulėju ir mano pilietiškumas sykiu dar stiprėja. Esu sujaudintas patriotiškai nusiteikusių senolių, jų vaikų ir anūkų susibūrimu, požiūriu į valstybę ir skleidžiamą meilę savo kultūrai ir šaliai. Jų veiduose švytėjo šypsenos, atrodė, kad nei karštis, nei prabėgę metai jiems nepavaldūs. Stebėdamas aplinkinius ir jų žaižaruojančias akis, neįžvelgiau nei patirtų kančių, nei skausmo, nei vargo, nei garbaus amžiaus naštos.

(keliama į 8 psl.)

Telšių delegacija eisenoje į slėnį

Remigijaus Šimašiaus kūlverstis

Kūlverstį R. Šimašius padarė liepos mėnesį, iš pradžių viešai paskelbęs apie sovietinės ideologijos paminklų šalinimą iš Vilniaus miesto viešųjų erdvių, pradedant Petro Cvirkos paminklo nukėlimu. Kitas turėjo būti nukeltas ir Cvirkos jaunystės draugės ir pasekėjos Salomėjos Nėries paminklas. Bet dėl jo Remigijus suabejojo, nes ji nieko neišdavė KGB. Tai, kad ji kartu su dešimtimi komunistuojančių ir sovietų ambasadoriaus Pozdnekovo pasitikėjimą turinčių inteligentų nuvažiavo į Maskvą ir pardavė savo valstybę Stalinui, Šimašiaus nuomone, nėra pakankamas pagrindas Salomėjos Nėries paminklo nukėlimui. Bet juk ši valstybės išdavystė ir nulėmė KGB atsiradimą ir visas sovietines represijas. Tarp kitko, ji iki pat mirties tikėjo, kad Stalinas buvęs geras žmogus, o represijas vykdė Berija be jo žinios. Tokia nesąmonė negalėjo gimti visą gyvenimą politikos sūkuryje buvusios poetės galvoje. Tai sugalvota jau dabartinių jos biografų, bandančių išbalinti iš tiesų talentingos poetės atminimą. Istoriškai teisinga būtų tiek Salomėjos Nėries, tiek Petro Cvirkos kūrybą atskirti nuo jų išdavikiškos veiklos ir šią griežtai pasmerkti. Jokių paminklų jiems neturi būti.

Kai prieš kurį laiką R. Šimašius nuo Žaliojo tilto pašalino sovietinės propagandos paminklus, visi sveiko proto ir savo valstybės istoriją gerbiantys žmonės jam dėkojo. Tik dabar darbą jis pradėjo ne nuo P. Cvirkos paminklo, o nuo visai priešingos pusės – valstybei nusipelniusių asmenų atminimo ženklų naikinimo. Pirmiausia pervadino Kazio Škirpos gatvę, dabar nuėmė Jono Noreikos-Generolo Vėtros atminimo lentą ir visa tai pagrindžia KGB sufabrikuotais kaltinimais dalyvavimu Holokauste.

Seimo nariai L. Kasčiūnas ir A.Ažubalis pareiškė: „Vienasmenis R. Šimašiaus sprendimas galimai prieštarauja teisinės valstybės principui ir pažeidė viešąjį interesą“. Jie kreipėsi į Generalinę prokuratūrą ir Vyriausybės atstovo Vilniaus apskrityje tarnybą dėl vienasmenio Šimašiaus sprendimo nuo Vrublevskių bibliotekos sienos nuimti karininko Jono Noreikos-Generolo Vėtros atminimo lentą. Tam jis neturėjo savivaldybės tarybos sprendimo. Toks J. Noreikos sulyginimas su totalitariniais režimais ir „vienodo principo“ taikymas supriešino visuomenę ir paneigė Vilniaus administracinio teismo sprendimą bei LGGRT centro tyrimo išvadas dėl J. Noreikos veiklos, kad ji nelaikytina kolaboravimu. Jie prašo Generalinę prokuratūrą įvertinti R. Šimašiaus vienasmenį sprendimą, ar jis neprieštarauja teisinės valstybės principui ir nepažeidė viešojo intereso.

„Kauno dienos“ laikraštyje Arvydas Anušauskas, Vytautas Sinica ir Rokas Masiulis samprotauja apie R. Šimašiaus poelgį. Prieš savaitę jo asmeniniu nurodymu nuo Vrublevkių bibliotekos sienos nuimta atminimo lenta Jonui Noreikai-Generolui Vėtrai dėl to, kad jis, būdamas Šiaulių apskrities viršininku, vykdė nacių užduotį „izoliuoti į getą Šiaulių apskrities žydus, konfiskuoti jų turtą“. Šiuo metu jau priimtas sprendimas nuimti atminimo lentą poetei Valerijai Valsiūnienei Žvėryne, Vytauto gatvėje Nr. 3. Ši lenta jau nuimta. Valsiūnienė išdavė sovietų saugumui daug pasipriešinimo dalyvių, tarp jų ir Joną Noreiką-Generolą Vėtrą. Rašytojų sąjunga vėl verkšlena, kad naikinama atmintis apie talentingą rašytoją. Ateityje bus sprendžiama ir dėl Petro Cvirkos paminklo, kalbėjo R. Šimašius.

A. Anušauskas mano, kad „čia iš tiesų visai ne atminimo lentos klausimas. Meras nori mums ją [problemą] supaprastinti, kad beliktų suviršKintas surogatas“. Įvykį jis pavadino „administraciniu vandalizmu“. Niekas nepritaria tokiam veiksmui, be diskusijų. Trūko viešumo ir demokratiškumo. Anušausko nuomone, dėl šių įvykių labiausiai džiaugiasi Latvių gatvėje esanti ambasada. Juk dėl atminimo ženklų susigin-čijome mes patys, ko Rusija iki šiol nesugebėjo pasiekti.

V. Sinica nurodo ir kitą problemą – pasidėjus antrai mero kadencijai R. Šimašius rodo, kad jis gali šeimininkauti kaip nori. Jis gali „išgraužti“ ir iš KGB būstinės fasado visas sušaudytųjų pavardes, nes ten taip pat yra dramatiško likimo žmonių ir Jono Noreikos pavardė. Šimašius bene susiruošė ne tik perrašyti, o ištrinti Lietuvos istoriją. Jis pats save įsispraudė į tokį kampą.

Susisiekimo ministras Rokas Masiulis: „R. Šimašiaus veiksmų seka ir jų pagrindimas yra tragiškai neišmintingas. Jis aklo abejingumo volu pervažiavo per skaudžiausias mūsų valstybės žaizdas. Žmonės supriešinami ten, kur buvo proga rasti sutarimą.“ Masiulis prisiminė savo senelį ir tėvą. Senelis kalėjo Štuthofo nacių konclageryje karu su Generolu Vėtra, o vėliau, toje pačioje Generolo Vėtros byloje buvo jau sovietų teisiamas ir išsiųstas į sovietinius konclagerius. Ten atsidūrė ir R. Masiulio tėvas. „Vilnius pilnas totalitarinių režimų simbolių, o šios lentos nuėmimui suteikiamas prioritetas. Sovietų kankintas ir nužudytas Jonas Noreika prilyginamas totalitariniam režimui, kuris jį sunaikino. Tokius veiksmus privalome daryti civilizuotai, ne paryčių išpuoliais, kas buvo mėgstamas NKVD metodas“.

Vytautas Sinica atkreipė dėmesį į dar vieną R. Šimašiaus kūlverščio aspektą, jis padarė didelę klaidą – suteikė Rusijai paslaugą, kuri panaši į valstybinį nusikaltimą, arba net išdavystę. Mat Rusija visada partizanus ir sukilėlius vadino banditais ir fašistų kolaborantais. Dabar Vilniaus meras patvirtina, kad čia iš tiesų buvo nacių kolaborantai. Gal Šimašius tai padarė netyčia, dėl nežinojimo, bet Rusijos žiniasklaida dabar švyti džiaugsmu, kad Lietuvoje priimami labai geri sprendimai.

Dr. Povilas JAKUČIONIS

Valstybės išdaviko gynėjai

Vilniaus miesto taryba svarsto Petro Cvirkos paminklo nukėlimo klausimą; Lietuvos rašytojų sąjungos valdyba kreipėsi į kultūros ministrą Mindaugą Kvietkauską ir Vilniaus merą Remigijų Šimašių, ragindami nenukelti paminklo, o pritvirtinti prie jo informacinę lentelę apie P. Cvirkos kūrybą ir gyvenimą.

Paminklo gynėjai bando įtikinti miesto tarybą ir visuomenę, kad Cvirka buvo talentingas rašytojas, tik per klaidą tapęs išdaviku.

Pakalbėsime apie P. Cvirkos gyvenimą, nes jo kūryba buvo labai prieštaringa – nuo liaudies gyvenimo vaizdelių iki bolševikinės propagandos. Didelę įtaką P. Cvirkai darė mokytojas V.Petronis, skleidęs kairiąsias laisvamaniškas pažiūras Veliuonos progimnazijoje. V. Petronis įtikino P. Cvirką stoti į Kauno meno mokyklą ir parūpino jam bendrabutį. Ten jis susipažino su būsimais komunistų bendrininkais Jonu Šimkumi bei Antanu Venclova.

Tuo metu P. Cvirka žengė kitą žingsnį, nuvedusį jį išdavystės keliu, per žurnalą „Trečias frontas“, kuris netruko tapti marksistinių idėjų propaguotoju ir greitai buvo uždarytas. Tada Drazdauskas siūlė užmegzti ryšius su komunistais ir dalyvauti jų spaudoje. P. Cvirka palaikė jo nuomonę ir savo eilėraščius mėgino siųsti į Maskvos „Priekalą“. Jis neatsisakė komunistinės ideologijos, bet reikėjo kaip nors pragyventi, dėl to rašė ir į kitą spaudą. To bolševikai negalėjo pakęsti.

1932 metais jie rašė: „Keistas tipas. Jis blaškosi, eina išvien su mūsų priešais“, laikė jį provokatoriumi. Zigmas Angarietis vadino jį politine prostitute. P. Cvirka atgailavo, atsiprašinėjo, verkšleno. Jis apsilankė SSRS Sevastopolyje, Odesoje, Kijeve. Po kelionės dar labiau ėmė šlovinti sovietinį rojų ir atgavo komunistų pasitikėjimą.

Artėjant 1940 metams P. Cvirka dažnai lankėsi sovietų pasiuntinybėje, bičiuliavosi su Nikalojumi Pozniakovu, nesivaržė būti raudonojo ambasadoriaus informatoriumi.

Okupaciją P. Cvirka sutiko su euforija. Jo energija liejosi per kraštus. Buvo kupinas įvairių projektų, liečiančių literatūrą, spaudą, meno gyvenimą. 1940 metais jis stoja į komunistų partiją, „išrenkamas“ į „liaudies seimą“ ir rugpjūčio mėnesį kartu su 20 išdavikų vyksta į Maskvą prašyti, kad Lietuva būtų inkorporuota į Sovietų sąjungą.

SSRS ir Vokietijos karo metus P.Cvirka praleido Rusijoje. Grįžęs į Lietuvą valstybinio posto negavo. Tapo sovietinės Lietuvos rašytojų sąjungos pirmininku. Uoliai saugojo kolegų ideologinį tyrumą. Įskundė rašytoją K. Jakubėną, kuris buvo suimtas ir išsiųstas į lagerius.

Įvykdžius šį tarptautinį-priešvalstybinį sunkų nusikaltimą, tremiant Lietuvos žmones, naikinant tautą ir valstybę, 1940 metų rugpjūčio 3 dieną Maskvoje Lietuva inkorporuojama į SSRS sudėtį. Išdavikiškame nusikaltime, aneksuojant Lietuvą, Maskvoje dalyvavo ir balsavo už Lietuvos aneksiją ir P. Cvirka.

To meto sovietiniai laikraščiai apie Cvirką, kaip uolų kolaborantą, rašė: „Jis glaudžiai susijęs su antifašistine buržuazine revoliucine kova Lietuvoje. Nuo 1940 metų P. Cvirka aktyviai įsijungė į Tarybų Lietuvos kūrimą ir išliko ištikimas tarybinės tėvynės patriotas, rašytojas-bolševikas... Kūnu ir krauju, širdimi ir siela P. Cvirka buvo suaugęs su tarybų valdžia, su Komunistų partija.

P. Cvirka nuo pat jaunystės aukštai iškėlęs nešė kūrybinio partiškumo vėliavą, kiekviena P. Cvirkos parašyta eilutė, kiekvienas parašytas puslapis alsuoja komunistinio partiškumo dvasia. P. Cvirka buvo kovojantis partietis literatūroje, aistringai kovojo už komunistinių idealų įgyvendinimą, už socialistinio realizmo pergalę prieš buržuazinę ideologiją, prieš buržuazinius nacionalistus literatūroje ir gyvenime... Jis visą gyvenimą dėkojo tarybiniams kariams, tarybiniams broliams, Lietuvai suteikusiems laisvę, šviesų komunistinį rytojų. Komunistų partijai, Tarybų valdžiai jis atidavė visą savo gyvenimą, savo likimą...

P. Cvirkos draugo skulptoriaus J.Mikėno ir V. Mikučianio sukurtas granitinis paminklas amžiams liudys ateinančioms kartoms, su kokia pagarba ir meile tarybų valdžia, Komunistų partija rūpinasi įamžinimu jai ištikimų sūnų atminimu. Šis paminklas, įkūnijantis V. Lenino, F. Dzeržinskio bolševikinę dvasią, bus tvirtas kaip ir P. Cvirkos komunistinė dvasia...“ – tokių liaupsių P. Cvirkai liejosi komunistinės spaudos puslapiuose tuomet, kai Lietuvių tautos sūnūs ir dukterys, aukodami savo jaunas gyvybes už Lietuvos laisvę, kovėsi su sovietiniais okupantais, išdavikais kolaborantais ir stribais.

Pastatytas už mūsų valstybės išdavimą, uolų kolaboravimą su okupantais lig šiol šis gėdingas paminklas valstybės išdavikui, veidmainiui, sukčiui vis dar stovi.

Ar reikia dar kitokių argumentų įtikinti paminklo griovimo priešininkus, kad šis paminklas pastatytas ne rašytojui, bet sovietų kolaborantui?

Apgailėtinai atrodo šį išdavikąsukčių ginantieji. Jie teisina P. Cvirką, esą tuo metu daugelis maištingų inteligentų jaunystėje buvo susižavėję marksizmu ir Sovietų sąjungos propaguojamomis idėjomis. Net užsimena, kad jo ankstyvą mirtį suorganizavo sovietinis saugumas, nes P. Cvirka buvo pradėjęs rašyti objektyvų romaną apie sovietinę santvarką.

Vis tik paminklas buvo pastatytas ne paklydusiam rašytojui, o valstybės išdavikui. Ir jo vieta, kartu su Salomėjos Neries paminklu, stovėti Grūto parke vienoje kompanijoje su A.Sniečkumi.

Dr. Povilas JAKUČIONIS,
LPKTS Garbės pirmininkas

Įvykiai, komentarai

Mano žemė – mano tvirtovė

Kai Ukrainoje lankėmės prieš trejus metus, atrodė, kad nusikėlėme 20 metų atgal... Ypač tą įspūdį stiprino senų automobilių eilės kelkraštyje – tokie seni „Opel Kadett“, „Audi 80“, „VW Golf“ pas mus karaliavo prieš 2000 metų slenkstį. Tustanės piliavietės muziejus atrodė tarsi „raudonasis šlovės kampelis“ su apdulkėjusiomis lentynomis ir priplėkusiais laikraščiais. Na, o maitinimo kioskeliai šalia muziejaus išvis nekomentuojami buvo – stalai ir suolai sukalti iš lentų nuopjovų, o kad neįsivarytum rakšties, apkalti celofanu ir linoleumu... Toks pat ir „baras“. Žodžiu, lūšnynas, o ne lauko kavinė. Istorinių amatų šventė buvo įdomi, tačiau amatininkams parduoti ką nors iš savo dirbinių nesisekė – žmonės paprasčiausiai neturėjo pinigų.

Jeigu reikėtų pavyzdžio, kaip atrodo 180 laipsnių kampu apsisukęs vaizdas, Tustanė, kokią pamatėme šįmet, būtų idealus atvejis. Vietoje „raudonojo kampelio“ – modernus muziejus su kompiuterinėmis istorinių vaizdų simuliacijomis, vietoje lūšnyno – labai išvaizdi, medinių konstrukcijų pavėsinių promenada su apgalvotu apšvietimu, kelkraštyje tipiški naudoti šių dienų automobiliai, o amatininkai neturi kada kiurksoti – reikia prekiauti.

Ir vis dėlto kažkas atrodė ne taip... Atsakymą pateikė žmogus, vardu Volodia, su kuriuo susipažinome jam paklausus, iš kur esame? (Beje, tai buvo dažnas klausimas, kurį ukrainiečiai pateikdavo išgirdę mūsų kalbą, ir visuomet, mums atsakius, kad esame iš Lietuvos, jautėsi jų neslepiama pagarba ir dėkingumas, ne vienas iš jų paminėjo Prezidentę Grybauskaitę, skirdamas jai susižavėjimo žodžius.)

Volodia kariauja. Prieš Rusiją, kuri, okupavusi Krymą, gviešisi Rytų Ukrainos. Būtent prieš Rusiją, kuri ten yra pagrindinis veikėjas, nes separatistai ten tik „dėl vaizdo“, jie nėra tokia karinė galia, kuri galėtų išlaikyti atplėštas teritorijas, juo labiau kad tai daugiausia įvairaus plauko kriminaliniai nusikaltėliai, gavę progą savivalei.

Tradiciškai „apsikeitus“ pažįstamais ir suradus abiems žinomas pavardes, užsimezgė nuoširdus bendravimas, trukęs porą dienų. Tiesiog buvo neįmanoma nepasinaudoti proga ir neišgirsti tikro įvykių dalyvio nuomonės apie tai, kas vyksta Ukrainoje.

Visų pirma krito į akis, kad šis aukštas, kariškos laikysenos vyras nėra jaunas – iš kalbų paaiškėjo, kad jis jau peržengęs amžių, nuo kurio pas mus jau nebešaukiami į kariuomenę net karo atveju (55 metų.). Bet patriotiškumo jausmas jį pašaukė į karo Rytų Ukrainoje apkasus. Tai dvidešimt pirmojo amžiaus karas – rusai naudoja modernias technologijas, skirtas sunaikinti priešininkų dronus (Volodia pasakojo, kad jie patys iššaudė pusantro tūkstančio šaudmenų, bandydami numušti rusų droną, tačiau nepataikė. Vėliau, su lietuvių pagalba, įsigijo elektroninį „šautuvą“, kuris išveda iš rikiuotės priešininkų dronų valdymo elektroniką ir šis nukrenta), iš Rusijos atvyko snaiperiai su naktinio matymo optika, todėl ukrainiečių kariai dabar ir naktį judėti gali tik priedangoje. Bet šlykščiausia, anot Volodios, rusų negarbingas būdas – netgi kare turi likti vietos garbės suvokimui, deja, rusams tai nebūdinga, jie apšaudo akivaizdžius civilinius objektus, nesilaiko trumpalaikių taikos paliaubų susitarimų ir pan. „Mes būtume nepasitraukę iš Donecko oro uosto, bet po vienos nepavykusios atakos rusai paprašė leisti pasiimti savo sužeistuosius... Mes, žinoma, nutraukėme ugnį, leidome jiems susirinkti savo sužeistuosius ir žuvusius, bet rusai, tuo pasinaudodami, prie metalo konstrukcijų, laikančių perdangas, slapta pritvirtino magnetines minas, kurias netrukus detonavo... Griūvančios konstrukcijos užspaudė mūsų kovotojus, kurie po griuvėsiais pravaitojo kelias valandas, kol mirė, nes jiems padėti dėl priešo ugnies mes negalėjome... Panašiai įvyko ir Ilovaiske, kai rusai „leido“ pasitraukti ukrainiečių kariams: iš tikrųjų jie tik iš pradžių laikėsi paliaubų, nešaudė, bet kai pagrindinė masė pasiekė vietą, kurioje judėjimas apsunkintas gamtinių sąlygų, kukurūzų lauke pasaloje tūnoję rusų tankai atidengė ugnį... Tądien mes netekome kone pusantro tūkstančio karių, nes į juos šaudė lyg į kiškus aptvare,“ – atsidūsta Volodia.

Išsitraukęs planšetinį kompiuterį, jis parodė keletą filmuotų vaizdų iš fronto linijos, paskui – nuotraukas iš susitikimų su lietuviais, ukrainietį karį, kuriam gyvenimą grąžino Lietuvos medikai (karys 20 minučių išbuvo klinikinės mirties stadijoje po to, kai rusų snaiperio kulka jam peršovė šlaunį, nukirsdama arteriją, sužalodama lytinius organus ir išplėšdama gabalą raumenų, išėjo pro kitą koją. Tąkart pavyko sustabdyti kraujavimą ir sužeistąjį perduoti medikams). Jiems ukrainiečiai kariai ypač dėkingi, Lietuvoje gyvenimui buvo grąžintas ne vienas sunkiai sužeistas ukrainiečių karys. Vertinama ir lietuvių visuomenininkų pagalba, mat kartais trūksta pačių elementariausių dalykų, pavyzdžiui, maišų smėliui brustverams, ekipuotės ir pan. Tiesa, dabar aprūpinimas iš valdžios pusės pagerėjęs, tačiau pasitaiko visko, pavyzdžiui, niekam tikę sausieji daviniai, nuo kurių ne vienam kariui sutriko skrandžio veikla. Vis dėlto Volodia tiki, kad kovą pavyks laimėti, bet tik tuo atveju, jei Rusija, kuri apsimeta, jog nedalyvauja „konflikte“, bus priversta pasitraukti iš Ukrainos. Grįžus prie kariaujančių kriminalinių temos, Volodia prisiminė savo bendražygio pokalbį mobiliuoju telefonu: jo kovos draugas paskambino savo klasiokui, sėdinčiam priešingos pusės, tai yra separatistų, apkasuose – pokalbis buvo nemalonus, nes klasiokas keikėsi paskutiniais žodžiais, nesusilaikęs prasitarė, kad tuoj rusai paleis „gradus“ ir iš buvusio klasės draugo neliks nė šlapios vietos. Ukrainietis tik šypsojosi – jis žmogus inteligentiškas, baigęs aukštąjį, o va klasiokas kaip buvo padugnė, taip ir liko...

Paklaustas, ką jis galvoja apie politinius procesus Ukrainoje, Volodia rimtu veidu patvirtina, kad kelio Ukrainai atgal nėra ir negali būti – tik į Vakarus. Galbūt naujasis prezidentas ir nėra jų idealas, bet aišku, kad jis nėra prorusiškas, o tai jau gerai. Ukrainiečiai, Volodios manymu, labai susiskaldę – Vakarų Ukrainoje 80–90 procentų gyventojų palaiko provakarietišką Ukrainos raidą, Rytų Ukrainoje tokių yra mažiau, gal koks 40–50 procentų, kita vertus, ten visi bijo atvirai reikšti savo pažiūras. Beje, iš rytinės Ukrainos išsikėlė visa inteligentija, kaip ir iš Krymo – kai kam pavyko parduoti savo namus, kai kas tiesiog apleido juos. Pasak Volodios, Donecke buvo labai geri gydytojai, dabar jie pabėgo į Kijevą, taigi, nėra to blogo, kas neišeitų į gerą. Kijevas dabar yra turtingųjų ir oligarchų miestas, jo gyventojų pažiūros yra nevienareikšmės.

Antrąją dieną, prieš išvažiuodamas į namus (iš kur vėl išvyks į frontą), Volodia užsuko atsisveikinti. Atnešė mineralinio vandens, bulvių (jos atliko, gal mums pravers, klausė) ir, žinoma, pakvietė į svečius. Adresą ir telefoną paprašė užsirašyti patiems... Toks prašymas nenustebino, kaip nenustebino ir nenoras fotografuotis – juk tai daroma saugumo sumetimais, pasak Volodios, rusai gali juos medžioti visur, ne tik apkasuose, todėl jis, pavyzdžiui, dažniausiai skrenda lėktuvais, niekada nevažiuoja per Baltarusiją ir pan.

Atsisveikinant mintyse sukosi malda: „Viešpatie, saugok šį žmogų, leisk jam sugrįžti į namus, pas laukiančią nepilnametę dukrą, kuri nuotraukoje pozuoja su tėčio automatiniu šautuvu...“

„Moja zemlia – moja fortecija!“ – istorinių amatų šventėje skandavo ukrainiečiai. Taip, šiandien ši ukrainiečių tvirtovė („fortecija“) yra ir mūsų saugotojas. Todėl mūsų tautiečiai galėtų daug daugiau prisidėti remiant Ukrainą, tuomet būtų dar maloniau išgirsti dėkingumo žodžius, skirtus ne tik Prezidentei D. Grybauskaitei, bet ir visiems lietuviams. Galima kreiptis į Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjungą Kaune, o ten jau tikrai žinos, kur pervesti paramos lėšas, skirtas kovojančiai Ukrainai.

Gintaras MARKEVIČIUS

Prezidentas patvirtino Vyriausybės sudėtį ir pritarė V. Sinkevičiaus kandidatūrai

Lietuvos Respublikos Prezidentas Gitanas Nausėda, vadovaudamasis Konstitucija ir atsižvelgdamas į Ministro pirmininko Sauliaus Skvernelio teikimą, pasirašė dekretą, kuriuo patvirtino atnaujintos Vyriausybės sudėtį. Jis taip pat oficialiai pritarė Virginijaus Sinkevičiaus kandidatūrai į Europos Komisijos narius.

„Šios Vyriausybės tikslas yra užtikrinti skaidrią ir tęstinę veiklą. Iki kitų Seimo rinkimų liko ne tiek daug laiko, todėl norėtųsi, kad būtų užbaigti darbai, – sakė valstybės vadovas. – Valdantieji taip pat išdalijo nemažai pažadų, kuriuos reikės įgyvendinti.“

Darbus Vyriausybėje tęs šie ministrai: Elvinas Jankevičius – teisingumo ministras, Raimundas Karoblis – krašto apsaugos ministras, Linas Kukuraitis – socialinės apsaugos ir darbo ministras, Mindaugas Kvietkauskas – kultūros ministras, Linas Antanas Linkevičius – užsienio reikalų ministras, Kęstutis Mažeika – aplinkos ministras, Algirdas Monkevičius – švietimo, mokslo ir sporto ministras, Jaroslav Narkevič – susisiekimo ministras, Andrius Palionis – žemės ūkio ministras, Virginijus Sinkevičius – ekonomikos ir inovacijų ministras, Vilius Šapoka – finansų ministras, Rita Tamašunienė – vidaus reikalų ministrė, Žygimantas Vaičiūnas – energetikos ministras, Aurelijus Veryga – sveikatos apsaugos ministras.

Prezidentas tikisi, kad atnaujintoje Vyriausybėje bus išsaugotas tęstinumas ir stabilumas svarbiausiose strateginėse valstybės gyvenimo srityse.

„Tai reiškia, kad galime būti tikri, jog bus tęsiama Lietuvos užsienio ir saugumo politika, toliau vykdoma atsakinga valstybės finansų stabilumo politika“, – sakė valstybės vadovas, pabrėžęs, kad gerovės valstybės kūrimui būtinas ne vien valstybės išlaidų didinimas, bet ir solidus bei tvarus biudžeto pajamų pamatas.

Pasak Prezidento, tai, kad du iš trijų naujų ministrų iki šiol buvo Seimo frakcijų seniūnai, rodo, kad naujoji Vyriausybė turės daugiau politinio svorio ir galimybių vykdyti Vyriausybės programą.

Permainų atnaujintoje Vyriausybėje turėtų būti ir daugiau, nes į Europos Komisijos narius bus siūlomas ekonomikos ir inovacijų ministras V.Sinkevičius, kurio kandidatūrą šiandien pateikė Vyriausybė.

Prezidentas pabrėžė teigiamai vertinantis V. Sinkevičiaus kandidatūrą ir matantis, kad ji šiuo metu turi įstatymų numatytą politinę paramą Seime. „Tai naujosios Lietuvos politikų kartos atstovas, kuris, tikiu, gali užimti Lietuvai svarbų postą Europos Komisijoje“, – sakė šalies vadovas.

Prezidento spaudos tarnybos informacija

Marijos Šimkienės rožinis

Buvusios politinės kalinės ir tremtinės Marijos Kraptavičiūtės tėviškė – dabar jau ištuštėjęs Beržinių kaimas Keturvalakių seniūnijoje, Vilkaviškio rajone. Vaikystėje įsilipusi į jų kieme augusią kriaušę matydavo keturių bažnyčių bokštus – Keturvalakių, Gižų, Marijampolės ir Sasnavos. Tėveliai Vincas ir Petronėlė Kraptavičiai prieškariu augino septynis vaikus, triūsė savo beveik dvylikos hektarų ūkyje. Marija buvo antras vaikas šeimoje, gimusi 1926 metais. Deja, 1944 metais sugrįžęs okupantas ne tik atrėžė nuo ūkio 7 hektarus, dar už tariamai nuslėptą telyčią nuteisė Vincą dvejus metus kalėti Macikų lageryje prie Šilutės.

Kraptavičiai nuo pat pirmųjų partizaninio karo dienų padėjo partizanams. Marijos vyriausioji sesuo Stasė buvo suimta ir per 1947 metų šv. Kalėdas mirė Kauno sunkiųjų darbų kalėjime. Tada Marija mokėsi Marijampolės Rygiškių Jono gimnazijoje kartu su būsimaisiais partizanais Abdonu Miliausku-Sekliu, Giedriaus Lapatos seserimi Stase. 1946 metais pradėjo studijuoti Kauno Vytauto Didžiojo universiteto Filologijos fakultete. 1948 metais gavo kvietimą susitikti su partizanais Gulbiniškiuose (dabar – Kalvarijos savivaldybė). Deja, tai buvo NKVD pasala, merginai teko ilgam laikui kalėti Mordovijoje.

1949 metų kovą į Sibirą buvo ištremti ir likusieji Kraptavičių šeimos nariai: tėveliai Vincas ir Petronėlė, Antanina, Stasys ir aštuonmetė Irena. Marijai Šimkienei į Lietuvą sugrįžti buvo lemta tik po keturiasdešimties metų. Likimas lėmė, kad už pagalbą partizanams ji buvo nuteista 8 metams lagerio. Bausmę atliko Dubrovlage. Ten pristatė siūti kareiviškus drabužius, tad kol išmoko šio amato, supūliavo adatomis subadyti pirštai. Baigusi bausmę, norėjo vykti pas savuosius į tremtį Irkutsko srities Nižneudinsko rajono Balakšin Boro gyvenvietę, tačiau atsidūrė Krasnojarske. Čia vėl sunkiai dirbo statybinių medžiagų gamykloje, 1955 metais ištekėjo už politinio kalinio Antano Šimkaus, kilusio iš Šiaulių apskrities. Kai Marijai jau baigėsi tremtis, Lietuvoje niekas jų nelaukė, be to, Antanas grįžti negalėjo, vis dar buvo tremtiniu. Jiedu augino du sūnus, tad kažkaip viskas užsitęsė, ir į Lietuvą jie sugrįžo tik po keturių dešimčių metų...

Šią Marijos Kraptavičiūtės istoriją užrašė Marijampolėje gyvenantis muziejininkas ir rašytojas Justinas Sajauskas. Ši knyga, pavadinta „Lietuvės rožinis“, mane sudomino. Pasirodo, kad į šį rožinį buvo įpinta Marijai brangios vietovės ir sutikti žmonės. Pirmasis karoliukas – jos gimtasis Beržinių kaimas, senelis Vincas su išblizgintais čebatais, dviejų galų stuba, kaimynų vokiečių Šiopkių šeima (kai jie dar prieš karą grįžo į istorinę tėvynę Vokietiją, senoji Šiopkienė pakeliui mirė iš sielvarto), prūsas Gerulaitis, dėdė partizanas Stasys Kraptavičius-Artojas, susisprogdinęs apsuptas kareivių...

Antrasis rožinio karoliukas – tai Marijos tėvelio Vinco Kraptavičiaus gyvenimas. Melagingai įduotas kaimo seniūno, dvejus metus atvargęs lageryje, dar devynerius su šeima išbuvo Sibire. Į Lietuvą sugrįžo 1958 metais.

Spalvingas motinos Petronėlės karoliukas. Pasakojama nuo jos vedybų su nepažįstamu žmogumi Vincu Kraptavičiumi. Ji stengėsi ne tik gerai auklėti vaikus, bet ir buvo aktyvi bendruomenės veikloje, išgyveno į pasipriešinimo kovas įtrauktos dukters Stasės ir svainio Stasio Kraptavičiaus žūtį, tremtyje buvo atkakli ir tikėjo, kad sugrįš į Lietuvą.

Rožinis didėja, nes karoliukų yra ir daugiau. Tai jos dukters Stasės Podolskienės sūnelis Romutis, po mamos žūties užaugęs pas tetą Dembinskienę, gyvenusią Tarpučiuose, žuvęs partizanas Abdonas Miliauskas-Seklys, broliai Vladas Gavėnas-Tarzanas ir Vytautas Gavėnas-Vampyras, Marijos vyras Antanas Šimkus, su kuriuo kartu išgyveno 63 metus ir be kurio karoliuko, kaip ji sako, neįsivaizduoja savo rožinio…

Kaip „Literatūroje ir mene“ rašė rašytoja Renata Šerelytė, Justino Sajausko kūryboje tarsi nėra nieko nereikalingo – net tose vietose, kuriose aprašomi paprasčiausi įvykiai. „O kai kurias verta perskaityti kelis kartus, kad atsiskleistų potekstė. Šiuo atveju, sakyčiau, autoriui padėjo ne tik kalbinė klausa (Sajausko miniatiūros parašytos švaria ir taupia kalba, su aštrios ironijos kibirkštėlėmis), bet, matyt, ir asmeninė patirtis, muziejininko darbas, nes tokių liudijimų nesugalvosi, juos reikia kruopščiai rinkti, fiksuoti, galvoti, kaip juos pateikti (...) Jo kūryboje nėra jokio paviršinio patriotiškumo ir egzaltacijos, sugadinusios daugelį profesionalių rašytojų kūrinių apie partizanus, kuriuose dėl istorinės satisfakcijos aukojama meninė tiesa.“

Stanislovas ABROMAVIČIUS

Tauro apygardos Vytauto rinktinės ryšininkės Stefa Miliauskaitė-Varna ir Marija Kraptavičiūtė Karkliniuose. 1947 metai

Sveikiname

Garbingo **90-ojo** jubiliejaus proga sveikiname LPKTS valdybos narę, Anykščių filialo pirmininkę **Primą PETRYLIENĘ.** Linkime sveikatos, džiaugsmo artimųjų ir bendraminčių apsuptyje, prasmingų darbų, Aukščiausiojo palaimos.

LPKTS valdyba

Garbingo **90-ojo** jubiliejaus proga sveikiname LLKS narį, šaulį **Petrą GLINSKĮ.** Dėkojame už ištikimybę tautos idealams ir nenuilstamą veiklą Lietuvos labui. Linkime geros sveikatos, Aukščiausiojo palaimos.

Panevėžio Laisvės kovos sąjūdžio bendražygiai

Auksinių vestuvių sukakties proga nuoširdžiausiai sveikiname **Gražiną ir Kazimierą KUZMINSKUS**.

Jūs pakėlėte daug gyvenimo išbandymų ir tremtį, siekėte mokslų, dirbote. Gražina – lietuvių kalbos mokytoja, Kazimieras – gydytojas chirurgas, taip pat Seimo narys ankstesnėse kadencijose. Tad linkime gyventi dar ilgus metus, šypsotis, būti laimingiems, mylėti dukterį Kristiną ir sūnų Kazimierą bei šešis savo vaikaičius.

Gražiausius žodžius: sveikatos, stiprybės ir meilės Jums siunčia –

Kazimiero seserys Elena ir Ona bei broliai Antanas ir Jonas

Nors metai jau nusinešė daug džiaugsmo ir svajonių,
Nors smilkiniuos pražydo plaukų sruogelės sidabru.
Laimingi būkit, sulaukus šitiek metų,
Kurie ne vien tik rūpesčius, ir laimę atnešė kartu.

Garbingo jubiliejaus proga nuoširdžiai sveikiname LPKTS Jurbarko filialo narius:

Danutę TRIBUNSKAJĄ – 80-ojo,
Birutę GARDAUSKIENĘ ir Aldoną BUNIKIENĘ – 70-ojo.

Linkime geros sveikatos ir Dievo palaimos.

LPKTS Jurbarko filialas

Sveikiname rugpjūčio mėnesį jubiliejų švenčiančius LPKTS Palangos filialo narius:

Kotryną SPROGIS ir Adeliją VILIMIENĘ – 95-ąjį,
Zenoną NAVICKĄ – 80-ąjį,
Vytautą PUŠKORIŲ – 65-ąjį.

Linkime laimingų, sveikų tolimesnių gyvenimo metų, telydi Aukščiausiojo malonė.

LPKTS Palangos filialas

Kuršėniškiai džiaugiasi sąskrydžiu „Su Lietuva širdy“

Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąskrydis „Su Lietuva širdy“ tradiciškai jau dvidešimt devintą kartą sukvietė likimo brolius ir seseris į Ariogalą, Dubysos slėnį. Gausus būrys kuršėniškių – buvę tremtiniai, jaunieji šauliai, skautai, Lietuvių kalbos draugijos nariai uždegė žvakutes prie „Paminklo partizanams, žuvusiems už Lietuvos laisvę ir nepriklausomybę“ Kuršėnuose, dalyvavo eisenoje.

Visuose Ariogalos stadiono kampeliuose tarpusavyje bendravo seniai besimatę tremtiniai, turėjo apie ką pakalbėti, prisiminti savo sunkią jaunystę, išgyventus sunkumus.

Kuršėniškiai didžiuojasi susitikę su Prezidentu, nusifotografavę prisiminimui. Jo sutuoktinei Dianai Nausėdienei politinė kalinė ir tremtinė Eugenija Dragūnienė padovanojo savo rankomis megztą trispalvį šaliką.

Nuoširdžiai dėkojame TS-LKD frakcijos Šiaulių rajono pirmininkui Alfredui Jonuškai ir visiems sąskrydžio „Su Lietuva širdy“ organizatoriams.

Vida RAGAUSKIENĖ

Kelionė į Komiją ir atgal

Jurgio USINAVIČIAUS atsiminimai

Tęsinys.
Pradžia Nr. 28 (1338)

Likimo draugė Janina Gailiušytė

Dabar, kai rašau šias eilutes, turiu visą galimybę mintimis pabuvoti daugelyje šio ar kito sąstato vagonų ir pasiklausyti pasakojimų apie tuos žmones, kurie tada buvo vežami. Vagonai, kaip tie kapai, žinoma, bevardžiai, ir nesvarbu, ties kuria vieta tame ar kitame ešelone mes visi dardėjom, bet svarbiau, kas juose buvo, dėjosi. Visada susitinku ir nuoširdžiai pasikalbu su Janina Gailiušyte-Gustiene, dviem metais už mane vyresne moterimi, draugе keliavusia į tremtį. Dabar ji gyvena Vilniuje, Smėlio gatvėje, mūriniame dar Stalino laikais statytame drėgname name. Du maži kambarėliai ir virtuvėlė. Susėdam prie apvalaus staliuko, o kalbos kaip vandens – iki vidurnakčio. Ausyse dunda, bėgius skaičiuoja tas dviašis vagonas. Nuo Kupiškio, Subačiaus, Panevėžio, Radviliškio ir Vilniaus – iki pat Mendelejevo stoties, iki tos trikampės aikštės, kurioje mes išsikrovėme, ką turėjom atsivežę.

Ji sako: „Tu „Likimuose“ daug ką parašei ir beveik viską žinai. Matai, mūsų išvežti atvažiavo man ne tikras, kitos motinos brolis Jonas, tėčio bendravardis. Manęs, mano motinos ir savo tikro tėvo, kuris jam nepažadėjęs gabalo žemės. Dar būnant kieme jam tėvas pasakė: dabar aš tau ją visą atiduodu, imk ir turėk! O mano motina savišką subarusi: Gailiuši, Gailiuši, ką dabar kalbi, vis tiek į Sibirą jis veža. Tada aš – klojiman ir... į šiaudus parsikasu – ne, nors aš nevažiuosiu! Stribai laksto, ieško, kur dingau? Girdžiu, vienas sako: klojiman gi nulindo. Subėga keliese į klojimą, visur ieško, šakėm šiaudus bado. Neranda. Aš pačiame kampe, beveik po balkiu, kur pelų pripilta tūnau. Girdžiu kažkuris pareiškia: uždekim klojimą ir pati išlįs. Tėtis tai girdėdamas išsigąsta: vaikeli, eik, važiuokim drauge, prašo. Ką darysi – išlendu šiaudgaliais aplipusi, nusikratau šapus ir drauge su tėvais išvažiuoju. Subačiaus stotyje parašau atsisveikinimo raštelį: ...mus išveža, sudie visiems. Pro lango plyšelį išmetu ties Karsakiškiu... Apačioj vagono ratai daužosi, o krūtinėje – širdis.

Panevėžyje į mūsų vagoną sugrūda gausią šeimą. Seną ligonę iš lovos vidun įtempia, jauną moterį su vaikeliu ant rankų ir sužeista ranka vyrą įvaro. Ir senukas su jais. Dar broliukas su sesute. Dardame Radviliškio link. O ta mergytė visą naktį verkia. Prie jos tėvas peršautą ranką pasirišęs, storai apvyniotą, vos vaikelį laiko. Dieve tu mano. Bėgo, norėjo Lietuvoje pasilikti, šovė... paskui į vagoną. O dabar su visa šeimyna, ir dar su maža vos metukų neturinčia dukrele, tokioj baisioj kelionėj į tremtį važiuoja. Vagone sužinom, – tai Zelnių ir Radeckų šeimos. Šalia manęs Kostas Zelnys, o ant gulto apačioje palei sieną jo žmonelė Mikolina Zelnienė. Tai jų žentui Steponui Radeckui ranką stribai peršovė, tai jo dukrelė Augutėčia, vagone, miršta. Ne, neištvers nei ji, nei Mikolina tokios sunkios kelionės, tokios smarvės vagone. Dar Vilnių laimingai pasiekiame.

Vileikoj vagono duris atidaro, gaivaus oro įleidžia, vyrai du kibirus vandens atneša. Užvalgom, kas ką turi – dalijasi. Zelnienė net vandens nenori, sunkiai alsuoja. Dabar tai jau tikrai į rytus dardam. Antra ar trečia naktis. Mane pažadina motina. Matau, moterys sukilusios už mažo vaikelio sielą poterius kalba. Sesutė Irena (vėliau – Jurtena) kūkčioja, jai tik dveji su puse, broliukas Vilius ašaras šluostosi – jis taip mylėjo mažąją sesutę. Negi jos nebėra? Mano mama (Ona Gailiušienė) uždega pašventintą žvakę, prikiša ją prie nustojusios verkti mergaitės ir visi pamatom jos mėlyną veidelį. Ir pliūptelėjo motinos (Elenos Radeckienės) rauda: nebėr jos vaikelio. Moterys Viešpaties angelą užgieda ir taip garsiai, kad giesmė nustelbia ratų dundesį. Iki pat ryto netilo maldos, niekas nemiegojo, nesnaudė – pirmosios šermenys vagone.

Ryte, traukiniui sustojus, vyrai ėmė belsti į vagono langines, duris. Jas atstūmė pikti kareiviai: ko reikia? Ir kaip jiems pasakyti, kai niekas dorai rusiškai nemoka, tik rodo: va, vaikelis mirė. O vienas iš apačioje buvusių išrėžia: chorošo! Ką tas žodis reiškia – niekas nesuvokia. Negi gerai, kad vaikelis mirė, o gal praneš ešelono vyriausiam ar stoties viršininkui? Po kurio laiko ateina pagyvenęs, vešlia barzda apžėlęs rusas, gal koks iešmininkas, gal stoties sargas, įsikorė į vagoną ir atkišo Radeckienei brezentinį maišą. „Laži“, – pasakė. Moteris sudrebėjo: niekada. Į maišą – niekada, ir ėmė klaikiai raudoti. Tada sveikąja ranka pats tėvas pakėlė tą mažą numirėlę, pabučiavo į kaktytę, tą padarė Viliukas, paskui Jurtena, ašaromis ją apipylė motina ir jai nebematant mažoji tremtinė dingo tame maiše už durų...“

Sužinau Jurtenos telefoną ir skambinu į Panevėžį. Pasisakau, kad esu to paties ešelono, tik kito vagono keleivis, kad toji kelionė tebėra gyva, lyg šiandien važiuotume drauge. Jurtenos balsas jaunatviškas, skaidrus. Kelionės ji neprisimenanti. Tai buvusi tokia pirmoji mano pašnekovė. Ją iš tremties motina bėgdama parsivežusi, bet Lietuvoje neturėję kur dėtis. 1947 metų Kūčių vakarą mamą vėl suėmę ir nuteisę trejiems metams kalėjimo, po to grąžinę į Tukačiovą.

„Aš keičiau pavardę, – sako Jurtena. – Buvau ir Baranauskaitė, ir Jurevičiūtė, o kai ėjau į penktą klasę jau turėjau savo pavardę. 1955 metais vėl atsidūriau Tukačiove, ten baigiau septynias klases. Skirtingais keliais grįžome į Lietuvą. Įsidarbinau Panevėžio ligoninėje. Visi stebėjosi mano vardu, o aš sakiau, pasą išduodant raides sumaišė. Man pasipiršo Povilas Grybas, turime dukrą Modestą, sūnų Karolį – jau mokslininką, Danijoje gyvenantį. Vilius irgi grįžęs į Lietuvą, baigęs Kauno politechnikos institutą, dirbęs Panevėžio „Ekrano“ gamykloje. Dabar, kai tiek metų praėjo, tvarkosi namuose Raguvėlėje. Mus visus likimas vėtė ir mėtė: po kalėjimus, tremtį, slaptą gyvenimą savo krašte, Lietuvoje. Šiandien, jeigu sveikata būtų geresnė, galėtume jaustis laimingesni, bet mintys vis tenai.

Tukačiovo mokykla. Jos niekaip negaliu pamiršti. Einu tuo plačiu koridoriumi ir širdyje verkiu. Mes bėgom iš čia, o aš vėl grįžau pas mamą, atbuvusią bausmę už mūsų bėgimą. Ir vėl mes tremtyje. O grįžti nebuvo kaip... Jeigu ne Sąjūdis, kažin kaip čia ir toliau būtų buvę. Dabar laimingi esame, kad po daugelio metų galėjome susitikti su to paties ešelono tremties broliu Rimantu Dichavičiumi, mintimis pabūti drauge. Jis ir mums daug ką apie tuos metus, kelionę, apie tremtį papasakojo. Jo darbai, jo išleisti albumai mus maloniai nuteikia. Norisi, kad dar ilgai būtume čia, Lietuvoje.“

Gailiušių ir Gustų šeimos. Sėdi: Ona Gailiušienė, jų sūnaus Zenono dukra Audronė, Jonas Gailiušis, Algirdas (Janinos sūnus); stovi: Janinos brolis Zenonas Gailiušis, jo žmona Irena, Janina Gailiušytė-Gustienė ir jos vyras Antanas Gustas. Apie 1956 metai

Nuotrauka iš Janinos Gustienės albumo

Janina Gailiušytė niekaip negali pamiršti atsisveikinimo su tėveliais prieš išbėgant į Lietuvą. Ji sako, apkabino mane tėvelis, karštai pabučiavo ir tiesiog maldaute maldavo: „Vaikeli, kur tu bebūsi, tik neišklysk iš doros kelio, visada būk su Lietuva širdyje“, – ir kai jis pažvelgė man į akis, jo akyse buvo tik skausmas; tokias aš jas ir šiandien matau, ir motina apkabino, paskui atsistūmė ir kaulėta ranka peržegnojo. Sudie... Aš tyliai išėjau pro duris... į Lietuvą. Palaiminta ir įpareigota. Ir kur aš buvau, visa tai prisiminiau. Sunkiausia buvo kalbėtis su Lietuva, su savo žeme. Įkėlus į ją kojį gal reikėjo ją pabučiuoti. Ties savo namais. O aš to nepadariau, galbūt dėl to užkaltame vagone vėl važiavau į kitą katorgą, dar toliau, Jenisejumi – į Kureiką, po jos dar toliau – į Norilską... Ir dabar klausiu: kodėl manęs, Lietuva, nepriėmei, kodėl Tavo išdavikai mane vėl suėmė, o Panevėžio komunistai po daugelio metų ir mano brangiausią sūnelį Arvydėlį atėmė. Ar už tai, kad jis išklojo tuometinę tiesą: Norilskas – Lietuvos kariuomenės kapai, o jūs, teatralai, ko verti esate? Arvydas Panevėžio teatre dirbo iki pat savižudybės. Tai jie, komunistai ir saugumiečiai, užsipuolė jaunąjį Gustą persekioti, tardyti pradėjo, to Arvydas nepakėlė. Jo laidotuvės vos nevirto manifestacija, į kapines ėjo daugybė panevėžiečių, giedojo tautines giesmes.“

Štai tas Mendelejevas. Mums gerai žinoma trikampė tremtinių iškrovimo aikštė, ištrypta atvežtųjų. Janina pasakoja: „Lyg koks stebuklas. Netoli išsikrovusių Radeckų, savo akimis su mama netikime: čia gi ir senasis Antanas Bubinas iš Gudelių kaimo ant bidono pienui vežti sėdi ir nežinia ko laukia. Prieiname, tiesiog bėgte pribėgame, apkabiname jį, mūsų Vytauto (partizano) uošvį. Ir jis žodžio negali ištarti, tik... ir jūs... ir jūs... Atsistoja ir vėl ant to bidono atsisėda, lyg ant kėdės namuose. Atgavę amą klausiame, o kur gi kiti jūsiškiai? Jis sako: mane vieną, senį (jam aštuoniasdešimt) iškraustė. Sužinojome, kad veš, tyliai kalba Bubinas, lyg ir čia negeros ausys girdėtų, tai mūsiškiai nežinia kur išsilakstė, o aš sakau, argi mane vieną, tokio amžiaus žmogų, belies, tai ir pasilikau namuos. Ir ką jūs, pikti atvažiavo, kur šeima, kur kiti, aš dievagojuos, kad nežinau, kažkur į svečius susiruošė, o jie – kraukis, seni, savo mantą, maisto pasiimk dienai. Aš sakau, nors duonos daugiau būtų – va, puskepalis bėra, tai aš jį maišelin – rankos dreba, nežinau nei ką imti, nei ką kitą daryti. O vienas stribokas atidaro tvarto duris, o tenai keli kiauliokai nešerti žviegia, tai tas ir sako: „Išskerskim juos, seniui mėsos įdėsim, o ir patys sočiai užkrimsim“. Net žviegimo tų paršų nebuvo, tik iš rankinio pliaukš, pliaukš – ir guli visi prie tvarto durų. Vieną kaip mat išdarinėjo, mėsą bidonan, bidonan... Sakau, nors druskos užpilkit... Tai va, kaip. Ir mane, ir tą bidoną mašinon. Tik puodo neturiu, išsivirtum. Janina net nusijuokia.

Puodą suradom, plovėm tą mėsą jau ir pašvinkusią, virėm ir visi valgėm, iki vidurnakčio kalbėjome. Vytauto sutuoktuves prisiminėm. Tą gūdžią naktį, kai Vytautas susiradęs jo dukrą Vladą ir Troškūnų kunigą Antaną Jušką – mat jau reikėjo vestuvių, laukė Aldutės, tuoj naktį į bažnyčią. Tokių vestuvių sunku įsivaizduoti: naktis, bažnyčia tuščia, prie altoriaus viena žvakelė dega ir kunigas laimina porą. Lyg kas vaidentųsi...

Partizanas Vytautas Gailiušis po tokių vestuvių pakliūva į čekistų rankas ir nuteisiamas 25 metams katorgos. Vanda jo laukia ir nebesulaukia. Aldutė, jų duktė, užauga be tikrojo tėvo. Į praeitį nutolsta 1947-ieji. Vytautas į Lietuvą grįžta tik po 17 metų, keliuose kalėjimuose ir lageriuose buvęs, jaunystę ir sveikatą praradęs. Įsikuria prie Jurbarko. Ir vienišas miršta tikrosios laimės nebesuradęs...

(Bus daugiau)

Parengė Stanislovas ABROMAVIČIUS

Svarus indėlis į tautai skaudaus istorijos periodo atmintį

Lietuviai tremtiniai, susirinkę pas tremtinį Paulavičių. Igarka, apie 1950 metus

Apie Lietuvos piliečių sovietmečiu patirtas kančias ir netektis lageriuose bei tremtyje yra paskelbta daug knygų ir straipsnių. Ne mažą indėlį šia tema įneša savaitraštis „Tremtinys“. Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimų centras (LGGRTC) paruošė ir išleido vardinį visų kalintųjų ir ištremtųjų sąrašą. Šiaulių pedagoginis universitetas išleido šešias didelės apimties knygas „Sibiro Alma-Mater“, kuriose gyvi liudininkai – to meto jaunimas – dalijasi patirtimi, kaip represijų sąlygose siekė mokslo, nepaisant buities sunkumų, vietinės valdžios neigiamo požiūrio į jų siekius bei spendžiamas kliūtis. Šio vertingo istorinei atminčiai leidinio sudarytojas yra 1941 metų tremtinys Romualdas Baltutis, perėjęs nelengvą kelią Sibire iki Tomsko politechnikos instituto diplomo.

Lietuvos nacionalinis muziejus 2017–2018 metais papildė istorinės atminties įamžinimo fondą, išleidęs tris tomus „Lietuvos gyventojai lageriuose ir tremtyje“, parengtą spaudai šio muziejaus vyresniosios muziejininkės Virginijos Rudienės pastangomis. Šiame leidinyje dominuoja nuotraukos, surinktos iš asmeninių nuo okupacijos nukentėjusių asmenų archyvų, papildant kiekvieną leidinio tomą išsamiomis apžvalgomis apie to meto vykdytas represijas prieš mūsų tautiečius bei dokumentais iš archyvų. Tai sukrečianti skausmo dokumentika.

Pirmasis leidinio tomas apima 1940–1941 metus. Vos tik 1940 metų birželio 15 dieną Raudonosios armijos daliniams peržengus Lietuvos valstybės sieną, reorganizuojamos represinės struktūros ir dar nesant mūsų valstybei SSRS sudėtyje, birželį, per dvi savaites buvo suimti bei kontrrevoliucine veikla apkaltinti 87 Lietuvos piliečiai ir išgabenti į Rusijos kalėjimus. Pirmomis okupantų aukomis tapo buvęs vidaus reikalų ministras Kazys Skučas, Valstybės saugumo departamento direktorius Augustinas Povilaitis. Abu buvo sušaudyti. Birželio 19 dieną buvo areštuotas pirmasis nepriklausomos Lietuvos ministras pirmininkas Augustinas Voldemaras su žmona Matilda.

Represijų tempą paspartino 1940 metų liepos 6 dieną reorganizuoto Valstybės saugumo departamento direktoriaus A. Sniečkaus įsakymas areštuoti „destruktyvų, priešvalstybinį elementą“ ir kitą dieną jo patvirtintas politinių partijų vadovų likvidavimo planas: iki tų pačių metų liepos 19 dienos buvo suimti 504 asmenys – ministrai, karininkai, tarnautojai, Nepriklausomybės kovų savanoriai. Besisukant represijų mechanizmui, tautai buvo iš peties smogta šeimų trėmimais 1941 metų birželio 14 dieną. Šiame tome pateikiamos nuotraukos, dokumentai su išsamia informacija apie atskiras šeimas, patyrusias įkalinimą bei tremtį.

Antroji šio leidinio knyga (1944–1953 metai), kaip rašo knygos sudarytoja Virginija Rudienė, „apima dešimt žiauraus teroro, prievartos, didelių netekčių ir praradimų okupuotos Lietuvos valstybės istorijos metų“. Čia knygos skirsnyje „Lageriuose 1944–1953 metai“ nuotraukos, dokumentai, išsamūs komentarai apie įkalintus Lietuvos piliečius. Du knygos puslapiai yra skirti Lietuvos kariuomenės kapitonui, Lietuvos laisvės kovos sąjūdžio tarybos prezidiumo pirmininkui Jonui Žemaičiui (1909–1954). Leidinyje nuoseklia tvarka dėstoma apie tremtis nuo 1945 iki 1953 metų. Pokario metais tremtyje, nors ir nelengva, buvo galima įsigyti fotoaparatus bei nuotraukoms gaminti reikalingas medžiagas, todėl knygoje gausu nuotraukų iš tremties vietovių. Kaip teigia knygos sudarytoja, tremtiniai stengėsi išlikti orūs ir nenorėjo savo artimiesiems Lietuvoje atrodyti apverktinos padėties, kas neturėjo padoresnio rūbo, skolinosi. Kai kuriose grupinėse nuotraukose lietuvaičiai sugeba šypsena šviesiuose veiduose nuslėpti patiriamą skausmą, susidaro įspūdis, kad nuotraukos darytos Lietuvoje. Tik į objektyvą patekusios detalės išduoda nuotraukos adresą: mediniai šaligatviai, aplūžusios tvoros, nebūdingi mūsų kraštui pastatai.

Trečioje knygoje (1940–1958 metai – kasdienybės vaizdai) pasakojimai apie masinių sovietinių represijų metais iš Lietuvos į lagerius ir tremtį išvežtų žmonių gyvenimą nelaisvėje, toli nuo tėvynės: sunkų darbą miško pramonės ūkiuose, statybose, šachtose, kolūkių laukuose ir fermose, buitį ir kasdieninius rūpesčius, pastangas išsaugoti krikščioniškąją ir tautinę tapatybę ir galiausiai – ilgai lauktą sugrįžimą į tėvynę. Visa tai dėstoma nuoseklia tvarka: prievartinis darbas ir kova dėl išgyvenimo, kasdieniai vargai ir reti pragiedruliai. Pagaliau sugrįžimo į Lietuvą apmaudas – Lietuva mūsų nepasiilgo. Daugelis sugrįžusiųjų iš lagerių bei tremties ne tik nerado savo gimtųjų namų, jiems neleista apsistoti vietovėse, iš kur buvo ištremti, buvo sudaromos kliūtys įsidarbinant. SSRS Aukščiausios Tarybos Prezidiumo 1955 metų rugsėjo 17-osios ir lapkričio 24-osios bei 1956 metų kovo 14 dienos nutarimais buvo leista grįžti daugumai represuotųjų. Vietinė to meto Lietuvos valdžia su džiaugsmu nesutiko Maskvoje priimtų sprendimų. LSRS Aukščiausios Tarybos Prezidiumas 1957 metų sausio 21 dieną priėmė įsaką, ribojantį sugrįžtantiems savo tautiečiams įsikurti Lietuvoje.

Tremtiniai iš Lietuvos į Sibiro platybes ryšuliuose atsivežė ne tik nortuotai leistiną mantą, bet ir nematerialųjį turtą: tikėjimą Viešpačiu, savo gyvenimo būdą ir kultūrą, atsakomybės jausmą ir darbštumą. Darbo vietose tremtiniai, vykdydami jiems primestą darbą už paniekinamai mažą atlygį, sugebėdavo jį atlikti sąžiningai ir kruopščiai. Visa tai per trumpą laiką pakeitė vietinių gyventojų požiūrį į specialiai perkeltus žmones, nors jiems čia prieš atsikeliant, vietinė valdžia čiabuvius nuteikė, kad atvyksta fašistai, banditai ir nevalia su jais artimai bendrauti. Apie tai Krasnojarsko krašto lietuvių bendruomenės pirmininkas Antanas Rasiulis Pasaulio lietuvių bendruomenės (PLB) suvažiavime 2010 metų birželio 29–30 dienomis pabrėžė, kad į lietuvių kilmės darbuotojus Sibire žvelgiama pozityviai. Jis tvirtino: „Tokią nuomonę sukūrė mūsų seneliai, tėvai, atsidūrę tremtyje. Jie buvo vertinami, nes gerai dirbo. Šiandieną stengiamės išlaikyti gerą lietuvio vardą, stiprinti Lietuvos įvaizdį“. Panašius teigiamus atsiliepimus apie šių kraštų platybėse gyvenusius tremtinius iš Lietuvos girdi ir „Misija Sibiras“ dalyviai iš vietinių gyventojų.

Lietuvos nacionalinio muziejaus parengtas leidinys apie lietuvius lageriuose ir tremtyje nuotraukomis papildo paskelbtą tekstinę medžiagą apie skaudų mūsų tautai istorijos periodą. Kiekvienoje nuotraukoje įamžintas asmuo turi savo istoriją, vertą dėmesio, kaip daugelis kitų, likusių už kadro. Vienas iš jų – politinis kalinys, tremtinys Kazys Domarkas, savo sumanumu pakeitęs buities sąlygas Artiugino gyvenvietėje, ant Angaros upės kranto, Krasnojarsko krašte. Kazys Domarkas su tėvais ūkininkais, gyvenęs Plungės rajone, 1947 metais buvo areštuotas ir nuteistas septyneriems metams. 1954 metais išsiųstas į tremtį pas tėvus į Artiugino gyvenvietę Bogučanų rajoną, kur tėvai buvo ištremti 1948 metais.

Kazys tėviškėje daug mokslų nebaigė, reikėjo tėvams padėti ūkyje. Bet jame buvo įgimta trauka technikai ir išradingumui. Atvykęs į Artiuginą, jis tėvų bute pakeitė šildymo sistemą: įrengė krosnį su dūmtraukio kanalų sienele ir orkaitę. Tai iš pagrindų keitė būsto šildymą. Iki tol krosnelė, vietinių vadinama buržuika, patalpas šildė tik tuo metu, kai joje degė malkos ir jų kiekį reikėdavo nuolat papildyti.

Kazio Domarko gyvenvietėje Sibire įdiegta tobulesnė būsto šildymo sistema padėjo išspręsti ir kitą, ne mažiau svarbią problemą. Gyventojai vandenį maistui naudojo iš Angaros upės. Bandymas iškasti šachtinį šulinį buvo bevaisis. Arti paviršiaus šulinių kasėjai atsiremdavo į neįveikiamą uolos sluoksnį. Tokiame šulinyje rinkdavosi tik paviršiaus drumzlinas vanduo. Kaziui, įrengus šildymo sistemą geologų ekspedicijos viršininko bute, pastarasis jo prašymu išgręžė tris gręžinius. Teko skirti daug pastangų, kaip išgauti vandenį iš šių gręžinių. Ir čia gelbėjo Kazio Domarko krosnių mūrijimo patirtis. Rajono centrinėje gyvenvietėje vokietis tremtinys Bitneris pakvietė jį pamūryti krosnį, o šis, aukštos kvalifikacijos šaltkalvis, padėjo pagaminti siurblį, išgauti vandenį iš gręžinio. Taip vieno lietuvaičio sumanumas tapo šviesos spinduliu šioje pakraščio žemėje.

Kazio Domarko sūnus Kazys, gimęs tėvų tremties vietoje Artiugino gyvenvietėje, dabar verslininkas, marijampolietis, tris kartus aplankė šią vietovę. Po paskutinio apsilankymo 2009 metais sukūrė filmą „Tremties takais“. Nors buvo praėję beveik pusė amžiaus, teko sutikti vietinius gyventojus, kurie pagarbiai prisimena jo šeimą. Tai dar viena asmeninė iniciatyva gaivinti istorinę atmintį skaudaus mūsų tautai istorijos periodo, ką su kaupu atliko Lietuvos nacionalinis muziejus, surinkęs pasklidusias archyvuose represuotų asmenų nuotraukas ir sudėjęs į neįkainojamos vertės trijų tomų leidinį „Lietuvos gyventojai lageriuose ir tremtyje“.

Vytautas GULIOKAS

Igarkos temtiniai švenčia Sekmines. Tarp jų – Tadas Mikučiauskas, Irena Mikučiauskaitė, Marytė Binkevičiūtė, Marytė Geduškaitė, 1950 metai

Kartu su žemaičiais bendravome tarmiškai

Jau ketveri metai į Sigito Ranonio etnografinę sodybą Dirvonų kaime renkasi rajono buvę tremtiniai. Šiemet į svečius atvyko likimo sesės ir broliai iš Telšių. Sugiedojus valstybės himną – „Tautišką giesmę“, tylos minute pagerbėme į Amžinybę išėjusius tremtinius.

Sveikinimo žodžius tarė savivaldybės atstovai, LPKTS Pasvalio filialo pirmininkas, gydytojas Antanas Sudavičius. Kalbėjo buvęs tremtinys Algis Povilionis, savo kūrybos eiles skaitė Povilas Latvėnas.

Pasvalio buvę tremtiniai parodė jaudinantį inscenizuotą gyventojų trėmimo į Sibirą epizodą. Tarp aktorių buvo ir Vidos Ranonienės vaikaičiai. Daugelio susirinkusiųjų akyse sužvilgo ašaros, nes teatralizuotas vaidinimas atgaivino skaudžius prisiminimus.

Tremtinių popietės vedėja Natalija Tribuišienė žemaitiška tarme kreipėsi į savo kraštiečius. 2019-uosius Seimas yra paskelbęs Žemaitijos metais, tad šiemet šiam Lietuvos regionui tenka itin didelis dėmesys. N. Tribuišienė kalbėjo apie žemaičių tarmės, kaip mūsų kultūros vertybės, reikšmę.

Popietės dalyvius sujaudino teatralizuotas tremties epizodas

Popietėje dalyvavęs kraštietis, iš Pasvalio kilęs poetas Vladas Braziūnas minėjo, kad jam mylimiausia yra namų kalba. Svečias jaučiąs sentimentų ir Dirvonų kaimui – jo močiutės gimtinei.

Žemaičiams padovanotas neseniai išleistas fotoalbumas „Pasvalys“. Jame bendrine lietuvių kalba ir pasvalietiška tarme taip pat publikuojamas V. Braziūno eilėraštis „Šiaurės Dievas“ („Siaurės Dievs“).

Smagiomis dainomis Pasvalio ir Telšių buvusius tremtinius pamalonino Jurgėnų vokalinis ansamblis. Visi susirinkusieji, susikibę rankomis, kartu su ansambliu traukė „Dainuokim aukštaičiai, dainuokim žemaičiai...“ Diena slinko vakarop, tačiau niekas nenorėjo skirstytis. Tirštėjant sutemoms, atrodė, kad nuo žemaičių simbolio Šatrijos kalno atlėkusios raganos pradėjo sukti ratus virš etnografinės Dirvonų sodybos.

Genė VAIČIULIENĖ

Linos Ranonienės nuotrauka

Petras Novogrudskis
1928–2019

Gimė Radviliškio r. Šeduvos valsč. Birutės k. 1945–1952 m. buvo laisvės kovų dalyvis. Gyveno Radviliškio r. Aukštelkų k. Sukūrė šeimą, užaugino du sūnus.

Palaidotas Radviliškio kapinėse.

Nuoširdžiai užjaučiame artimuosius.

LPKTS Radviliškio filialas

Viktoras Gudžiūnas
1927–2019

Gimė Tauragėje. 1948 m. su tėvais ištremtas į Irkutsko sr. Zimos r. Centralnyj Chazano miško pramonės gyvenvietę. Ten 1953 m. vedė likimo draugę Birutę. Tremtyje gimė dukros Danutė ir Vita. 1966 m., atsiradus pirmai realiai galimybei, grįžo į Lietuvą. Po didelių vargų apsigyveno Klaipėdoje, kur iki pensijos dirbo miesto elektrinėje. Nuo 1991 metų LPKTS narys. Viktoras buvo didelis Lietuvos patriotas, paliko nuostabius prisiminimus ir pasakojimus. Savo pavyzdžiu mokė branginti ir mylėti Lietuvą, dirbti jos labui.

Palaidotas Klaipėdos Lėbartų kapinėse.

Nuoširdžiai užjaučiame šeimą ir artimuosius.

Klaipėdos PKT sąjunga

Užjaučiame

Mirus tremtiniui, Kolymos ir Teišeto lagerių politiniam kaliniui Vladui Štilpai (1927–2019), apdovanotam 1-ojo laipsnio LPKTS žymeniu „Už nuopelnus Lietuvai“, gyvenusiam Kauno r. Vilkijoje, nuoširdžiai užjaučiame artimuosius ir bendražygius.

Kauno rajono buvę tremtiniai ir politiniai kaliniai

Skelbimai

Etninės kultūros globos taryba kviečia paminėti Baltijos kelio 30 metų sukaktį

1989 metų rugpjūčio 23 dieną daugiau nei 2 milijonai laisvės ištroškusių trijų Baltijos šalių gyventojų padarė tai, kas nebuvo pakartota pasaulio istorijoje.

Baltijos kelias yra viena iš trijų UNESCO pasaulio atminčių, kurias Lietuva įnešė į pasaulio istoriją (kitos dvi – Liublino unijos dokumentas ir Radvilos Našlaitėlio laiškai).

Šiais metais sukanka 30 metų nuo šio istorinės reikšmės įvykio, todėl daugiau nei 30 įvairiausių organizacijų susivienijo, kad paminėtų šią svarbią sukaktį.

Lietuvos etninės kultūros draugijos pirmininkė, Nacionalinės Jono Basanavičiaus premijos laureate Dalia Urbanavičienė teigia: „Mes norime ne tik švęsti bene labiausiai Baltijos šalių vienybe įsiminusio įvykio 30-metį, bet ir parodyti, kad Baltijos kelias yra gyvas žmonių širdyse.“

Rugpjūčio 23 d. (penktadienį) Vilniuje vyks šie renginiai:

9 val. nuo Katedros startuos Lietuvos bėgimo mėgėjų asociacijos koordinuojamas tradicinis bėgimas iš Vilniaus į Taliną su 30 bėgikų.

10 val. nuo Katedros startuos „Jeep Club Lithuania“ koordinuojamas automobilių žygis iš Vilniaus į Taliną. Žygyje jau užsiregistravo dalyvauti per 4 000 ekipažų. Toks pat žygis startuos ir iš Talino, kurio dalyviai vakare pasieks Lietuvą.

18 val. nuo Katedros istoriniu Baltijos kelio maršrutu nusidrieks susikibusių rankomis žmonių grandinė. Lietuvos etninės kultūros draugijos ir kitų organizatorių tikslas, kad 10 tūkstančių žmonių grandinė tęstųsi nuo Katedros iki Vilniaus miesto ženklo Ukmergės plente. Grandinės dalyviai pasitiks ir „Jeep Club Lithuania“ koordinuojamo automobilių žygio dalyvius, atvyksiančius iš Talino per Rygą.

19 val. prie Katedros Lietuvos pirmiesiems valstybės asmenims bus įteiktos Latvijos ir Estijos valstybių vėliavos, skambės trijų Baltijos valstybių himnai, vyks koncertas, kuriame dalyvaus Andrius Mamontovas ir kiti atlikėjai.

Daugiau informacijos ir registracija „Facebook“ puslapyje „Baltijos Kelias 2019 – Mes Galim“.

Atsiliepkite!

Gal kam teko Sibiro lageriuose pažinti Mecislovą Logminą, Juozo, gimusį 1911 m. Žaslių valsč. Kaišiadorių r.

1945 m. birželį M. Logminas buvo atvykęs pirkti produktų pas ūkininką Andrių Čiuladą, Simono, kuris gyveno Skėrių k. (Pakalniškių k.), Zaslių valsč., Kaišiadorių r. Čia jis atsitiktinai susitiko su Didžiosios Kovos apygardos partizanu Edvardu Kavaliausku. Už šį susitikimą M. Logminas 1947 m. karo tribunolo buvo nuteistas 10 m. lagerio ir 5 m. tremties. Iki 1951 m. lapkričio 12 d. M. Logminas kalėjo Chabarovsko kr. Aldano m. Beregovoj lageryje Nr. 11, vėliau buvo išsiųstas į tremtį Nižnij Semciane, Magadano sr., Kolyma.

Teismo byloje minimi su juo lageryje kalėję Juozas Bajerunis, Franco, taip pat partizanas Verba (ar tai jo slapyvardis, neaišku) ir Juozas Kondrevičius, Prano, bei jo sesuo Kondrevičiūtė, g. 1931 m. iš Paparčių k., Žaslių valsč.

1956 m. sausio 13 d. M. Logminas išleistas namo. 1971 m. reabilituotas. 1979 m. mirė Žasliuose.

M. Logmino sūnus Vitoldas bei giminaičiai norėtų daugiau sužinoti apie jo kalėjimo ir tremties aplinkybes. Laukiame žinių el. paštu: v.logminas@gmail.com arba tel. 8 611 52722.

Kviečiame apsilankyti LPKTS Patriotinių leidinių knygynėlyje (Laisvės al. 39, Kaune) ir įsigyti knygų tremties ir rezistencijos tematika, naujausius „Tremtinio“ numerius. Knygų galite įsigyti ir internetu www.lpkts.lt.

Tremtinys ISSN 2029-509X
www.lpkts.lt
Leidėjas **Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjunga**
Įmonės kodas **300032645**
Ats. sąsk. **Nr. LT18 7044 0600 0425 8365 AB „SEB“ bankas**
Adresas: **Laisvės al. 39, 44309 Kaunas,**
Tel. **(8 37) 323 204, 8 667 39218**

Redaktorė **Jolita Navickienė**
Kalbos redaktorė **Audronė Kaminskienė**
Techninė redaktorė **Vesta Milerienė**

El. p. **tremtinys.redakcija@gmail.com**

2 spaudos lankai. Tiražas 1480 egz. Kaina 0,66 euro.

Spausdino **spaustuvė UAB „Morkūnas ir Ko“, Draugystės g. 17, Kaunas**

Projektus „Lietuvos Laisvės kovų, tremties ir tautos netekčių atspindžiai“ ir „Istorija be „baltų dėmių“ remia

SPAUDOS, RADIJO IR TELEVIZIJOS RĖMIMO FONDAS

Redakcija pasilieka teisę trumpinti ir redaguoti straipsnius, rankraščiai negrąžinami. Redakcijos nuomonė nebūtinai sutampa su autoriaus nuomone.

Kryžius KGB žudikų aukoms Tuskulėnų parke

Vilniuje nuo Šv. Petro ir Povilo bažnyčios perėjus Žirmūnų tiltą dešine Neries pakrante driekiasi buvusio Tuskulėnų dvaro žemė su parku ir eile dvarui būdingų pastatų. Jų šeimininkas jau 1940 metais buvo represuotas.

Šio komplekso pagrindinį plotą užima senovinis parkas, šiuo metu pavadintas „Tuskulėnų rimties parku“. Parko pokario istorija kiekvienam lankytojui sukelia šiurpulį. Prie parko prisiglaudę pagrindiniai dvaro rūmai nuo 1945 metų tapo LSSR KGB įkūrėjo, vėliau MVD vadovo Juozo Bartašiūno vasaros rezidencija, visuomenei buvo žinoma kaip „Bartašiūno dačia“. Nesidrovėdamas, po jos langais esančiame parke jis nurodė slapta užkasinėti nužudytus vidiniame KGB kalėjime suimtuosius. Viskas buvo daroma griežčiausioje paslaptyje, o parkas visu perimetru turėjo akliną aukštą tvorą, budriai apsaugomą nuo pašalinių akių.

1994–1997 metais atliekant archeologinius kasinėjimus, parke surastos dvi milžiniškos duobės, iš vienos ekshumuota 113, iš antros – 611 ten užkastų žmonių palaikų.

Iki šio „atradimo“ parkas, niekieno nelankomas, apžėlė aukšta žole ir įvairiais krūmokšniais, kurie paslėpė minėtus nusikaltimus, o aklina, irstančių medinių lentų tvora sudarė skurdaus Vilniaus užkampio įvaizdį.

Pasklidus žiniai apie Tuskulėnų parko „radinius“ ir archeologams užbaigus darbą, LPKTS Vilniaus skyriaus taryba nusprendė pažymėti šią skaudžią visai Lietuvai vietą kokiu nors paminklu. Tarybos narys ir aktyvus Lietuvos laisvės kovotojas Stasys Žukas, turintis meninių gabumų, padarė kryžiaus projektą, kaip laikino simbolio, iki ateityje numatomo memorialo pastatymo. Iškilo du svarbūs uždaviniai: kas galėtų finansuoti kryžiaus gamybą ir, antra, paruošti projektą ir gauti leidimą oficialiam jo pastatymui Tuskulėnų parke.

Kryžiaus ir aptvaro gamybos organizavimo ėmėsi tuometinio Lietuvos Sąjūdžio susivienijimo „Labora“ pirmininkas (dabar Vilniaus Sąjūdžio tarybos pirmininkas) Leonas Kerosierius. Kryžiaus pastatymo dokumentams sutvarkyti skyriaus taryba pavedė tuo metu buvusiam pirmininko pavaduotoju Petrui Gvazdauskui.

Dėl leidimo kryžiaus pastatymui buvo kreiptasi į LR Kultūros ministerijos Kultūros vertybių apsaugos departamento direktorę Dianą Varnaitę, kuri šio klausimo sprendimą nukreipė ministerijos sudarytai Tuskulėnų aukų atminimo ir įamžinimo komisijai, vadovaujamai Kultūros ministro Antano Bėkštos. Komisijos posėdyje, dalyvaujant 20 asmenų, 2000 metų gegužės 4 dieną buvo priimtas nutarimas „Pritarti pasiūlymui pastatyti laikiną kryžių Tuskulėnų aukoms atminti buvusio dvaro parko teritorijoje“. Tuo metu kryžiaus gamyba jau vyko pilnu tempu. Reikėjo suderinti pastatymo vietos koordinates. Vilniaus savivaldybės miesto ūkio skyriaus užsakymu AB „Inžineriniai tyrimai“ filialas „Topogeodezija“ tuo metu darė Tuskulėnų dvaro teritorijos sutvarkymo projektą. Remiantis gautu leidimu, jie nurodė atitinkamą vietą kryžiaus pastatymui, kad ateityje netrukdytų parko tvarkymo darbams.

Kryžiaus gamintojų ir LPKTS Vilniaus skyriaus narių bendromis pajėgomis 2000 metų birželio mėnesį, prieš Gedulo ir vilties dienos minėjimą, kryžius buvo pastatytas pažymėtoje vietoje. Ant kryžiaus pritvirtinta metalinė plokštelė su užrašu: „KGB ŽUDYNIŲ AUKOMS Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjunga Stasys Žukas Leonas Kerosierius“.

2000 metų birželio 14 dieną po pamaldų Arkikatedroje įvyko kryžiaus šventinimo iškilmės. Šiame renginyje giedojo Panevėžio tremtinių choras, dalyvavo politiniai kaliniai ir tremtiniai bei daug vilniečių. Paminklą pašventino monsinjoras Alfonsas Svarinskas. Šį įvykį aprašė Amerikos lietuvių dienraštis „Draugas“ 2000 metų liepos 12 dienos numeryje.

Vykdant parko tvarkymo darbus ir statant memorialą, kryžių teko perkelti į kitą vietą, o galutinai jis šiandien stovi ant vienos iš buvusių masinių kapaviečių, naktimis apšviečiamas prožektoriaus šviesos. Nors kryžius buvo statomas kaip laikinas simbolis, jau dvidešimti metai jis stovi patamsėjęs. Tačiau lankomas ir puošiamas, neretai prie jo dega žvakės.

Petras GVAZDAUSKAS,
LPKTS Vilniaus skyriaus tarybos pirmininkas

Telšiškių mintys po sąskrydžio „Su Lietuva širdy“

(atkelta iš 1 psl.)

Atrodo, kad jų gyvenime nėra buvę baisaus ir žmonių likimą griovusio laikotarpio. Kadangi lankiausi pirmą kartą, domino viskas: aplankiau partizanų stovyklą, diskusijų palapinėje stengiausi išklausyti visus pristatymus, taip pat patiko atliekamos choro patriotinės dainos. Buvau laimingas, kad likimas suteikė progą sutikti ne tik valstybės vadovus, bet ir Pietų Lietuvos partizanų vadų J.Vitkaus-Kazimieraičio ir A.Ramanausko-Vanago ryšininką Juozą Jakavonį, gyvą tų tragiškų įvykių liudininką, ir įsiamžinti kartu su juo bendroje nuotraukoje. Džiugino ir sąskrydžio mažiausieji, kurių smagus krykštavimas renginiui suteikė liudijimą, kad šie susitikimai – tai gyvosios istorijos perdavimas iš kartos į kartą. Laimei, dar yra gyvų istorijos liudytojų. Jūs esate tarsi švyturys paklydusiems istorijos verpetuose laivams – laivai tai mes, šio laikotarpio nemačiusieji ir baisaus okupanto jungo neišgyvenusieji. Jūsų dėka šis skaudus istorinis laikotarpis nebus pamirštas, klastojamas, o bus perduota objektyvi, nepagražinta ir išgyventa tautos istorija. Laimė, kad jūsų patirtos kančios, išgyvenimai dabar tėra praeitis. Tikiu, kad man ir būsimai kartai neteks patirti okupanto jungo ir represijų. Palinkėsiu visiems nešiotis Lietuvą širdyje. Mielieji tremtiniai, politiniai kaliniai ir laisvės kovų dalyviai – mūsų gyvoji ir viską menanti bei liudijanti istorija, linkiu mokyti mus Lietuvos, padainuoti mums apie Lietuvą. Ir ji atgims, ji gyvuos, žydės kaip nemirtinga mūsų meilės gėlė (prof. Vytautas Landsbergis).

Po ilgos ir įspūdžių kupinos dienos laikas traukti namo. Važiuojant renginys prasitęsė – autobuse netilo gražios lietuviškos dainos ir klegesys. Klausiausi kiekvienos dainos, o nuo patriotiškų dainų bėgiojo šiurpuliukai, užplūdo geriausi jausmai. Ačiū už pilietiškumo pamoką, priėmimą vykti kartu, bendrystę, galimybę pabendrauti su sąjungos nariais, išklausyti jų istorijas, paremtas nežmoniškomis gyvenimo sąlygomis. Tikiuosi, kad šiltas bendravimas nenutrūks su LPKTS ir choro „Tremties aidai“ nariais. Sveikatos ir stiprybės jums visiems!

Justinas PERMINAS,
Lietuvos sveikatos mokslų universiteto medicinos studentas

Straipsnio autorius J.Perminas, A. Ramanausko-Vanago ryšininkas J. Jakavonis-Tigras, Telšių Žemaitės gimnazijos istorijos mokytoja V. Vaičiulienė

Pagerbtas Tauro apygardos įkūrėjo kunigo Antano Yliaus atminimas

(atkelta iš 1 psl.)

Liepos 28 dieną apie 150 vietos parapijos gyventojų, svečių, šaulių, V. Putvinskio-Pūtvio klubo narių susirinko į Šv. Ignaco Lojolos atlaidus. Prieš šv. Mišias istorinėje-meninėje dalyje apie Lesčių istoriją, bažnyčią, dvarininkus J. ir K. Remerius, kunigą A. Ylių, jo kovos kelią, gyvenimą ir kunigavimą po tremties pasisakė šventės kvieslys aktorius Vladas Baranauskas, kraštotyrininkas Jonas Brigys ir kunigą A. Ylių pažinojęs Prisikėlimo apygardos štabo ryšininkas Kęstutis Albinas Bersėnas-Stirniukas. Šv. Mišias aukojo Lietuvos kariuomenės Kauno įgulos kapelionas mjr. Tomas Karklys, kuris savo pamoksle pabrėžė, kad Šv.Ignacas Lojola ir kunigas Antanas Ylius istorijoje buvo du kovotojai už savo kilnius bei šventus įsitikinimus, kurie buvo aukščiau negu jų pačių gyvybė, o jų gyvenimas yra mums sektinas pavyzdys.

Pasibaigus šv. Mišių apeigoms ir po procesijos (reikėtų paminėti, kad procesijos metu bažnytines vėliavas nešė šauliai ir jaunieji šauliai), klebonas G. Jankauskas šiltai padėkojo visiems prisidėjusiems prie šios šventės organizavimo ir gausiai susirinkusiesiems į atlaidus. Prie bažnyčios sienos pritvirtintos kunigo A. Yliaus atminimo įamžinimo lentos pasitiko LŠS V. Putvinskio-Pūtvio klubo Marijampolės skyriaus nariai (vadovavo dim. ltn. Anicetas Varnas) su atsivežta istorine Tauro apygardos partizanų vėliava. Atminimo lentą atidengė Vytauto Didžiojo šaulių 2-os rinktinės vadas ats. kpt. V. Žymančius, Raseinių rajono meras, šaulių kuopos vadas A. Bautronis ir partizanų ryšininkas K. A. Bersėnas. Lentą pašventino Lietuvos kariuomenės Kauno įgulos kapelionas mjr. T.Karklys. Prie Marijos Magdalenos Ylienės kapo, kuris buvo išpuoštas V.Švedienės rūpesčiu, atlaidų dalyviai sukalbėjo ir sugiedojo maldas.

Stasys IGNATAVIČIUS,
LŠS V. Putvinskio-Pūtvio klubo prezidentas

Jono Ivaškevičiaus nuotraukos